

LÓRÁND Balázs

A KOHÉZIÓS POLITIKA VÁLTOZÁSAINAK ÉS EREDMÉNYESSÉGÉNEK HATÁSAI A VÁLLALATI DÖNTÉSHOZATALRA

A vállalati szféra döntéshozói szempontjából fontos mérlegelési aspektust képez az európai uniós forrásokból megvalósuló fejlesztéspolitika alakulása, eredményessége. Ezek a tényezők beépülnek a döntési modellekbe is. A vállalatvezetők számára a költség- és időigényesség a legfontosabb mérlegelési szempont. Ezek alapján átlátható döntési mechanizmusokra, egységes eljárási rendekre, gyors és egyszerű adminisztrációra, ügyfélközpontú, hatékony intézményrendszerre van szükség. Az ötödik kohéziós jelentés megjelenése ismét az érdeklődés középpontjába helyezte az Európai Unióban a kohéziós politikát. A továbbra is jelen lévő gazdasági, szociális és területi egyenlőtlenségek oldása érdekében szükség van olyan fejlesztéspolitikai eszközrendszerre, amely egyszerre szolgálhatja a versenyképesség erősítését és a konvergenciát.

Kulcsszavak: döntési modellek, fejlesztéspolitika, kohéziós politika, értékelés

Komoly egyenlőtlenségek indokolták az Európai Unióban a *kohéziós politika létrehozását*. Elemzésemben feltárom azt, hogyan alakult ez a terület az elmúlt időszakban, különösen a legutóbbi években megjelent új irányzatok tükrében. Ezek után empirikus vizsgálatban elemzem a politika hatásait a jövedelmek alakulásának területén.

Mindezek előtt bemutatom azokat a szempontokat, amelyek a vállalatok, vállalkozások számára a fejlesztéspolitika kapcsán fontosak lehetnek. A fejlesztéspolitikai források allokációja, hatásossága, eredményessége több okból is érdekes lehet a gazdálkodó szervezetek, és ezen belül a *vállalatok, vállalatvezetők számára*:

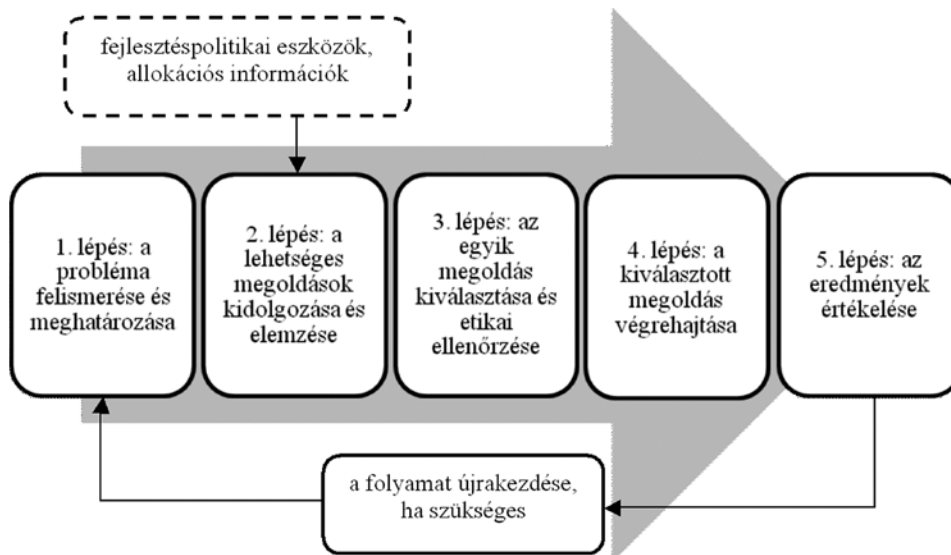
- egyrészt a fejlesztési támogatások (vissza nem térítendő támogatások, kamatkedvezményes hitelek) hasznosak lehetnek a *források bővítése* kapcsán, vagyis számos olyan gazdasági szereplő létezik, amely korábban már igénybe vett támogatást, vagy esetleg a szabályok egyszerűsödése esetén szívesen igénybe venne pályázati forrást,
- másrészt a támogatások akár közvetetten is szolgálhatják egy adott szervezet érdekeit, még ha az a gazdálkodó nem is vesz igénybe pályázati for-

rást, de beszállítói, partnerei, versenytársai igen, ezáltal a *versenyhelyzetre, az alkuerőkre* befolyást gyakorol a fejlesztéspolitika,

- harmadrészt fontos befolyásoló szereppel rendelkeznek a források, mivel képesek módosítani, alakítani a *gazdasági aktivitás térbeli koncentrációjának* elhelyezkedését, ezáltal érdemes figyelembe venni a vállalati döntéshozóknak is, hogy milyen támogatási források milyen vállalati kör fejlesztését szolgálják. (Ugyanakkor fontos kiemelni, hogy a közvetlen működőtőkeberuházások általában jóval nagyobb nagyságrendet érnek el a fejlesztéspolitikai forrásoknál, így ezek dominánsabb szereppel rendelkeznek a térszerkezet alakításában.)

A fenti szempontok együttes érvényesítése azonban nem segíti elő az állami beavatkozások egy adott prioritás mentén történő szerveződését, mivel ez esetben adott ágazatokat szükséges preferálni. Ilyen szempontból is hasznos, ha a támogatások a gazdasági szférában *nem közvetlenül* az adott vállalkozásokat célozzák meg, hanem a gazdasági környezetet, a tágan értelmezett inf-

**A fejlesztéspolitikai eszközrendszer kínálta lehetőségek illeszkedése
a vezetői döntési modellekhez**

Forrás: Farkas F. – Hadinger B. – Szűcs P. (2007): A menedzsment alapjai. Pécs: PTE KTK, 201. o. alapján saját szerkesztés

rastruktúrát (fizikai elemek, modern kommunikációs rendszerek), az állami intézményrendszer modernizációját, hiszen ez által a gazdálkodó szervezetek működési költségei csökkenhetnek, és ez az általános versenyképességük javulásához vezet.

A konkrét vállalati (vagy mikro) szinten érdemes a *döntési modellek* segítségével vizsgálni a szituációkat. Döntések esetén egy tipikus folyamat során a menedzserek először a probléma felismerésével és meghatározásával foglalkoznak, majd kidolgozzák és elemzik a lehetséges megoldásokat. Az egyik megoldási alternatíva kiválasztása és etikai ellenőrzése után következik a megoldás végrehajtása és az eredmények értékelése. A téma kapcsán a második szakasz, vagyis a lehetséges megoldások kidolgozása és elemzése az igazán releváns, mivel itt kell figyelembe venniük a vállalati döntéshozóknak a fejlesztéspolitika által kínált lehetőségeket, opciókat, hatásokat (1. ábra). A megfelelő megoldás megtalálása érdekében szükséges az információgyűjtés és az adatelemzés (2. ábra). A lehetőségek közötti döntés során a következő szempontokat szükséges figyelembe venni: előnyök, költségek, időtényező, elfogadhatóság, etikai korrektség. Az értékelés során szükséges költség-haszon elemzést is végezni (Farkas et al., 2007).

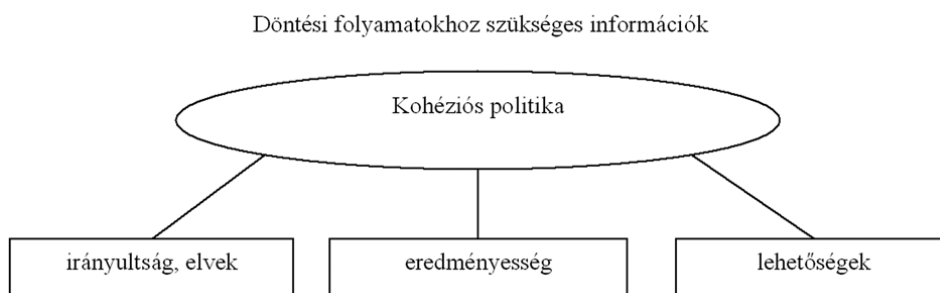
Ezek után érdemes megvizsgálni, hogy a gazdasági szféra szereplői számára milyen forrásallokációs rendszer lenne igazán megfelelő, azaz milyen elvárásokkal rendelkeznek a konkrét fejlesztéspolitikai eszközrendszerrel szemben. A leginkább *releváns szempontok* a következők:

- átlátható döntési mechanizmusok, egyértelmű szabályozás,
- egységes eljárási rendek, függetlenül az adott pályázat irányultságától,

- gyors forráshoz jutás, egyszerű adminisztráció (alacsony adminisztrációs költségek),
- egyszerű pályázati rendszer, automatikus elbírálás kisebb összegű pályázatoknál,
- követhető forrásallokáció, nyílt információk, elérhető adatok,
- verseny és ágazatsemlegesség fenntartása,
- versenyképesség erősítése, eredményesség, hatékonyság figyelembevétele,
- olcsón fenntartható, hatékony, ügyfélközpontú intézményrendszer.

Az európai uniós források felhasználását befolyásoló kohéziós politika alakulásának bemutatása során a fenti szempontok érvényesülését érdemes megvizsgálni, áttekinteni.

A kohéziós politika kapcsolódása a döntési folyamatokhoz

Forrás: saját szerkesztés

Egyenlőtlenségek dimenziói – a fejlesztés-politikai beavatkozások indokoltsága

„A gazdaság és társadalom fejlődése természetesen és minden esetben térben egyenlőtlen” (Enyedi, 2010: p. 398.). Az Európai Unióban igen komoly mértékű egyenlőtlenségek jellemzőek a tagállamok között és a tagállamokon belül. Az európai gazdasági tér több szempontból *tagolt* (Horváth, 2004). Az egyenlőtlenségek fennállása mellett fontos tényező, hogy Európában a területi differenciáltság mértékének *folyamatos növekedése* figyelhető meg. A 2004-es bővítés eredményeképpen a területi egyenlőtlenségek további fokozódása valósult meg (Kengyel, 2008), az elmaradott térségek száma, lakossága nagymértékben nőtt (Horváth, 2006). Magyarországon erőteljes térbeli koncentráció jellemző (Lukovics, 2006), a gazdasági, szociális, területi egyenlőtlenségek folyamatosan fokozódnak, a fejlett és kevésbé fejlett térségek közötti különbség folyamatosan nő (Horváth, 1996; Horváth, 2010).

Az egyes térségeket eltérő mértékben érintő gazdasági növekedés még a legkevésbé fejlett országokban is *területi egyenlőtlenségeket okozott*. Mindezek alapján szükség van olyan eszközökre, amelyek képesek az egyenlőtlenségeket csökkenteni. Az EU egyik legfontosabb prioritása, hogy minél nagyobb mértékű *gazdasági és szociális kohéziót* tudjon megvalósítani. A kohéziós politika nagyságrendje az integráció fejlődésével párhuzamosan alakult, a kohézió erősítése és a fejlettségbeli különbségek felszámolása érdekében elköltött összegek több, mint *megduplázódtak* az 1980-as évek vége óta, ezáltal a fejlesztéspolitika az ezredfordulóra a második legjelentősebb politikává vált az EU-n belül (Rodriguez – Fratesi, 2002). Mostanra az Európai Unió *egyik legnagyobb kiadási tétele* a közös költségvetésen belül a kohéziós politika.

Legfontosabb üzenetek, célok megjelenése a kohéziós politika fejlődése során

Dokumentum címe, megjelenés évsz.	Üzenet
Zöld Könyv, 2008	területi kohézió
Barca jelentés, 2009	helybázisú fejlesztések, hatékonyság és kiegyenlítés elkövetése, reform szükségessége
Európa 2020 stratégia, 2010	intelligens, fenntartható és inkluzív növekedés
Ötödik kohéziós jelentés, 2010	koordináló szerepkör, források koncentrációja, területi kohézió, földrajzi sajátosságok, partnerség

A *vállalati szféra szempontjából* az elmúlt időszakban a kohéziós politika alakulása kapcsán körvonalazódó fejlesztési irányok (1. táblázat) komoly előrelépést, megfelelő megoldásokat jelentenek, illeszkednek az előzőekben bemutatott szempontrendszerhez. Ugyan-

akkor fontos kiemelni, hogy a korábbiak során is számos esetben jelent meg olyan nyilatkozat, dokumentum, amely az egyszerűsítést tűzte ki célul, míg végül ezek nem okoztak jelentős csökkenést az adminisztrációs feladatokban, nem eredményezték a forrásokhoz való hozzájutás egyszerűsödését.

Összességében ezen irányok alapján a kohéziós politika valószínűleg választ tud adni azokra a kihívásokra, amelyek az elmúlt évtizedben felmerültek. Ugyanakkor továbbra is kérdéses, hogy a meglévő centrum-periféria viszonyrendszerben mekkora határfoka lehet ennek a típusú redisztribúciónak a fejlesztések területén a piaci erőkhöz képest (Lóránd, 2010). Ennek felmérése, megítélése érdekében a következőkben elemezni fogom a kohéziós politika felzárkóztató hatását a jövedelmek területén hazánkban.

Fejlesztéspolitika európai uniós forrásokból Magyarországon

A hazai gazdaság rendkívül nagymértékben függ a külföldi forrásoktól (Bélyácz – Kuti, 2009). Emellett az ország egyes térségei eltérő mértékű külföldi tőkebefektetést tudnak felmutatni (Benedek, 2001). A globális gazdasági és pénzügyi válság felhívta a figyelmet arra is, hogy a közép- és kelet-európai tagországok nem építhetik felzárkózásukat kizárólag a külföldi működő tőkén alapuló növekedésre (Nagy, 2010; Szerb, 1994). Ez a fajta túlzott függés nem szerencsés a gazdaság számára, ezért Magyarországon is fontos a *kkv-k megerősödése*. A kkv-k támogatásánál figyelembe kell venni, hogy az eddigi ilyen irányú vizsgálatok alapján a nem normatív jellegű támogatások nem igazán segítik a vállalkozókat, akik támogatásban részesültek, azok is többnyire nem a növekedés érdekében használták

1. táblázat

azt fel (Dezsériné Major, 2008). A kkv-k jelentős szerepet töltenek be a hazai gazdaságban: a foglalkoztatottak kétharmadát kötik le, a GDP felét, az export hozzávetőleges egyharmadát állították elő az ezredfordulón. Emellett az újonnan létrejövő cégeknek nagy szerepe van a munkahelyteremtésben, a gazdasági növekedés erősítésében és az innovációk létrehozásában (Szerb et al., 2004).

A vállalkozások támogatása kapcsán fontos a hálózatos összefogás erősítése, a képzési tevékenységek kialakítása, valamint a hitel- és támogatási programok létrehozása (Hrubí, 2001). Emellett szükséges lenne a szabályozási környezet, a pályázati rendszer egyszerűsítése, a kifizetések felgyorsítása, az

automatikus pályázás elősegítése. Ezek jelentik azokat a fejlesztési irányokat, amelyeket az Európai Unió források fejlesztésre vonatkozó felhasználása esetén követni érdemes. A kohéziós politika megvalósulásának hazai vizsgálatánál tehát elsőrendű kérdés megnézni azt, hogy mennyiben követi a felsorolt irányokat, pályákat.

Az I. Nemzeti Fejlesztési Terv fő célja az EU átlagához viszonyított jövedelemkülönbségek csökkentése (NFH, 2006), és így az életminőség javítása. A dokumentum stratégiája tartalmazza a *regionálisan kiegyenlített fejlődés* megvalósításának szükségességét Magyarországon (NFH, 2004). A kérdés így az, hogy az országon belüli területi egyenlőtlenségek mérsékléséhez várhatóan hogyan járult hozzá az I. NFT.

A támogatási rendszer hazai kiépülése, amelyen belül a Strukturális Alapok és a Kohéziós Alap csak két forrásként jelenik meg, 2004-re a GDP 1,3%-át eredményező újraelosztáshoz vezetett Magyarországon, mindebből a Strukturális Alapok keretében érkezett közösségi támogatás 0,58%-ot tett ki (Voszka, 2006). Ez egy igen alacsony arányt jelent, még akkor is, ha 2006-ra már elérte az 1%-ot. Dilemmát okozhat annak megítélése, hogy vajon ezek a források mennyire jelentenek elegendő fejlesztési pénzt az országnak, vagyis a nemzeti jövedelemhez viszonyított arányuk alapján mennyire képesek tényleges fejlesztési, felzárkóztatási hatást gyakorolni a hazai gazdaságra, társadalomra. Ennek vizsgálatára kerül sor az empirikus részben.

Összességében kijelenthető, hogy az Európai Unióval kapcsolatban komoly (irreális) várakozások jelentek meg Magyarországon, amelyek a nagy összegű támogatások miatt konvergencia bekövetkezését valószínűsítették (Kornai, 2007). Az ország felzárkózása mellett fontos törekvés a különböző térségek közötti területi különbségek mérséklése is (Adler, 1999). Ugyanakkor modellszámításokkal kutatók igazolták, hogy a lehető legnagyobb országos GDP-növekedés érdekében a forrásokat a központi régióra szükséges koncentrálni (Járosi et al., 2009; Varga, 2007). Az I. NFT alatt jóval kevesebb támogatás érkezett hazánkba, a II. NFT már jelentősebb forrásokat mozgat meg, kérdéses, hogy mindez mekkora hatással bír a jövedelmek, az életszínvonal alakulása kapcsán.

A fejlesztéspolitika értékelése

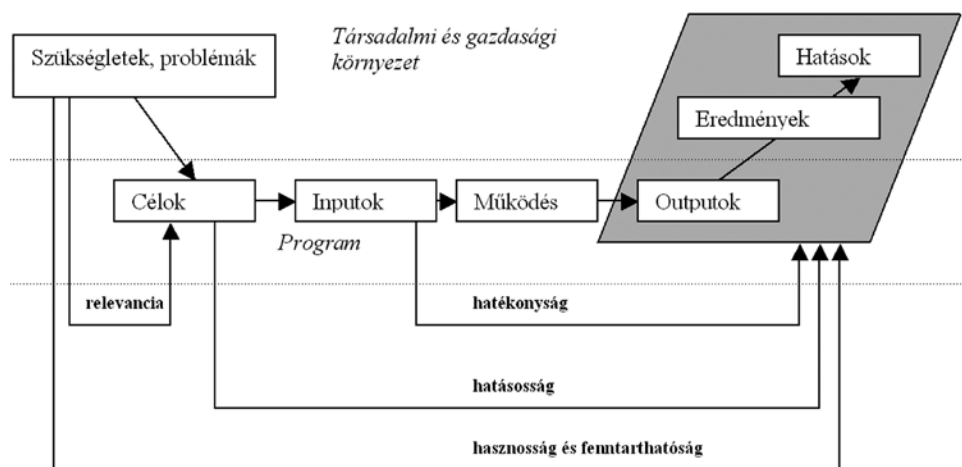
Alapvető feladat a kohéziós politika értékelésének területén annak számszerűsítése, hogy a fejlesztésekre elköltött összegek *milyen hatásfokkal hasznosulnak*, és mi okozza az adott beavatkozások sikerét vagy kudarcat (Lóránd, 2009). Az európai uniós tagság következtében egyre jobban előtérbe került az értékelés fontossága Magyarországon is.

A hazánkban elkészült értékelő jelentések program és politika szinten leginkább az I. Nemzeti Fejlesztési Terv területi allokációs mechanizmusainak feltárásával foglalkoztak. Komoly *kritikaként* fogalmazható meg az értékelő tanulmányok kapcsán a hazai értékelést végzőkkel (illetve az értékelések megrendelőivel) szemben, hogy számos vizsgálat, közpénzből finanszírozott (általában több száz oldalas) tanulmány készült el úgy, hogy a területi szempontok szerinti komplex elemzés hiányzik az anyagból. Kivételnek számítanak azok az anyagok, amelyek a regionális, megyei, illetve kistérségi szinteken vizsgáldták (lásd Csengődi et al., 2006; Csité – Németh, 2006, 2008; DDRFÜ, 2007; Ecostat, 2008; HBF, 2006; Lehmann, 2008; MEH, 2006; NFH 2006; NFÜ 2007, 2008; Toroczka – Hahn, 2006).

Jelen értékelés során az eredményeket fogom összehasonlítani az inputokkal, vagyis a fejlesztési források nagyságrendjével. Az értékelés során a cél a hatékonyság felmérése (Rechnitzer – Lados, 2004), amelynek lényege az elért eredmények, hatások és a hozzájuk szükséges költségek (inputok) viszonyának számszerűsítése (3. ábra). Mivel a 2004-2006-os időszak elemzése a cél, ezért ez egy utólagos (ex-post) értékelésnek minősíthető.

3. ábra

Folyamatok és értékelési fogalmak viszonyrendszere

Forrás: Molle, W. (2007): European Cohesion Policy. London-New York, Routledge, 227. o. és Rechnitzer J. – Lados M. (2004): A területi stratégiáktól a monitoringig. Módszertan, gyakorlati praktikumok. Budapest-Pécs, Dialóg Campus Kiadó, 260. o.

A jövedelmek változása és a támogatások nagyságrendje az I. NFT alapján – empirikus vizsgálat

Az empirikus elemzés célja feltárni, hogy a kistérségekben kimutatható jövedelmek változása mennyiben függ össze az adott kistérség támogatottságának nagyságával. Mindezek alapján következtetni lehet arra, hogy az I. NFT keretei között hazánkba érkező EU-támogatások pályázati forrásai képesek-e olyan mértékű *szignifikáns hatást gyakorolni a jövedelmekre*, amely kimutatható és pozitív. Kérdéses, hogy egyáltalán ezek a források összefüggésben állnak-e az adott térség jövedelmének alakulásával.

A kiinduló *hipotézis* szerint az I. NFT támogatásai a 2004-2006 közötti időszakban képesek voltak hatást gyakorolni az egyes kistérségek jövedelmi szintjére, mivel az abszolút és relatív (tehát fajlagos) mértékben nagyobb támogatásokat felszívó kistérségek esetében bizonyítottan nagyobb adóalapot képező jövedelem jött létre, mint azokban a kistérségekben, amelyek kevesebb támogatásban részesültek.

A kutatás során azokat a támogatásokat vizsgáltam meg, amelyekről a 2004, 2005 és 2006 években döntöttek, mivel ezek jelentik az I. NFT kapcsán kifizetett

bejelentett álláshelyeket, jövedelmeket generáltak, viszont előfordulhat, hogy egy korábban nem hivatalosan létező munkahelyet váltottak ki, amely így nem tekinthető valós előrelépésnek, növekedésnek, viszont a statisztikák alapján annak tűnik.

A *kistérségek száma* a vizsgált időszakban megváltozott, létrejött hat új kistérség, illetve 28 kistérség településeinek köre szűkült, míg 22 kistérségé bővült. Ezeket a konzekvens összehasonlítás érdekében kivettem a vizsgálatból. Ez összesen (az átfedések miatt) 49 kistérséget jelent, vagyis összesen 125 kistérséget tudtam megvizsgálni. A vizsgált elemek a teljes sokaság 74,4%-át jelentik népességarányosan, tehát a kizárások után is a sokaság kb. háromnegyede benne maradt az elemzésben.

A vizsgálat céljának és hipotézisének megfelelően olyan *változókat* (2. táblázat) választottam ki az elemzés érdekében, amelyek a jövedelmi szintek alakulását képesek megragadni. Továbbá fontos szempont volt az is, hogy a KSH (2005; 2009) területi adatai között megtalálhatóak legyenek, és konzekvensen megjelenjenek a 2004 és a 2008-as évben is, mivel ebben a periódusban vizsgáltam a jövedelmek alakulását. A támogatási adatok az Egységes Monitoring és Információs Rendszerből származnak.¹

2. táblázat

Vizsgált változók az elemzés során

adóalap változása 2004 és 2008 között a kistérségben	2004-2006 között megítélt I. NFT támogatási összeg a kistérség számára
adózók számának változása 2004 és 2008 között a kistérségben	2004-2006 között megítélt egy lakosra jutó I. NFT támogatási összeg
egy adózóra jutó jövedelem nagysága 2004 és 2008 között a kistérségben	

Forrás: saját szerkesztés

támogatási összegek legnagyobb hányadát, ezek kifizetése is (az N+2 szabály miatt) sok esetben elhúzódott a következő évekre, valós, kimutatható hatást ezért inkább középtávon érdemes várni esetükben. Ezért a vizsgált időszak a jövedelmek alakulása kapcsán a 2004 és a 2008 közötti periódus, amely már alapot teremt arra, hogy a hatások (középtávú) felmérését is megkíséreljünk. (Ugyanakkor érdemes megjegyezni, hogy a hosszú távú hatások felmérése érdekében jobb megoldást jelentene egy még hosszabb időperiódus, ebben az esetben viszont már problémát okozna, hogyan lehetne elkülöníteni egymástól az I. NFT és a II. NFT hatásait.)

A vizsgálat kapcsán meg kell említeni, hogy a *felette- és szürkegazdaság jelensége* természetesen torzíja az adatokat és a számítások minőségét, ugyanakkor az uniós támogatásokkal létrejött fejlesztések hivatalosan

A korrelációelemzés eredményei alapján megállapítható, hogy a vizsgált változók közül az adott kistérségbe jutó teljes NFT-támogatás és a jövedelmek változásai ténylegesen együtt mozognak, amit a *magas korrelációs érték mutat* (0,984; legalább 1%-os szignifikancia szintnél elfogadható). Mindez azt jelenti, hogy azon kistérségekben, ahol jelentősen nőtt az SZJA-alapot képező jövedelem, igen komoly abszolút értékű támogatás érkezett az I. NFT keretei között 2004 és 2006 közötti időszakban. Továbbá azon kistérségekben, ahol az összjövedelem nem nőtt jelentősen abszolút értékben (vagy akár stagnált vagy csökkent) jellemzően kevés támogatás érkezett az I. Nemzeti Fejlesztési Tervből a vizsgált időszakban. Az adófizetők számának változását felhasználva a parciális korrelációs számításban kontrollváltozóként kiderült, hogy a korreláció

így is hasonló mértékű (0,987), vagyis önmagában az adózók számának változása nem hat a két változó alakulására. (A többi, vizsgálatba bevont változó között csak gyenge szignifikáns kapcsolat mutatható ki.)

Ez nem bizonyítja még egyértelműen, hogy az EU-s támogatásoknak közvetlenül jelentős jövedelemnövelő hatásuk lenne, ugyanakkor felhívja a figyelmet arra, hogy a komoly mértékű támogatást sikeresen elnyerő (és felhasználó) térségekben a hivatalos összjövedelem jelentős mértékben emelkedett – ezek tekinthetők növekedési és felzárkózási szempontból is a *leginkább sikeres térségeknek*. Míg azon területek, ahol alacsony jövedelemváltozás figyelhető meg, oda az EU-s támogatásokból is jóval kevesebb jutott. Budapest (eltérő nagyságrendje miatti) kizárása után az összefüggés a két vizsgált változó között vizuálisan is bemutatható, ez alapján megállapítható, hogy a kistérségek egy pozitív meredekségű egyenes mentén helyezkednek el (4. ábra).

kistérségeket, amelyek kiugró adatokkal, jellemzőkkel rendelkeznek. Az egy adózóra jutó jövedelemváltozás (2004-ről 2008-ra 2008-as árakon kalkulálva) és az egy lakosra jutó teljes I. NFT támogatás alapján hierarchikus Ward-módszerrel (négyzetes euklideszi távolság felhasználásával) három homogén klasztert hoztam létre (3. táblázat és 5. ábra).

3. táblázat

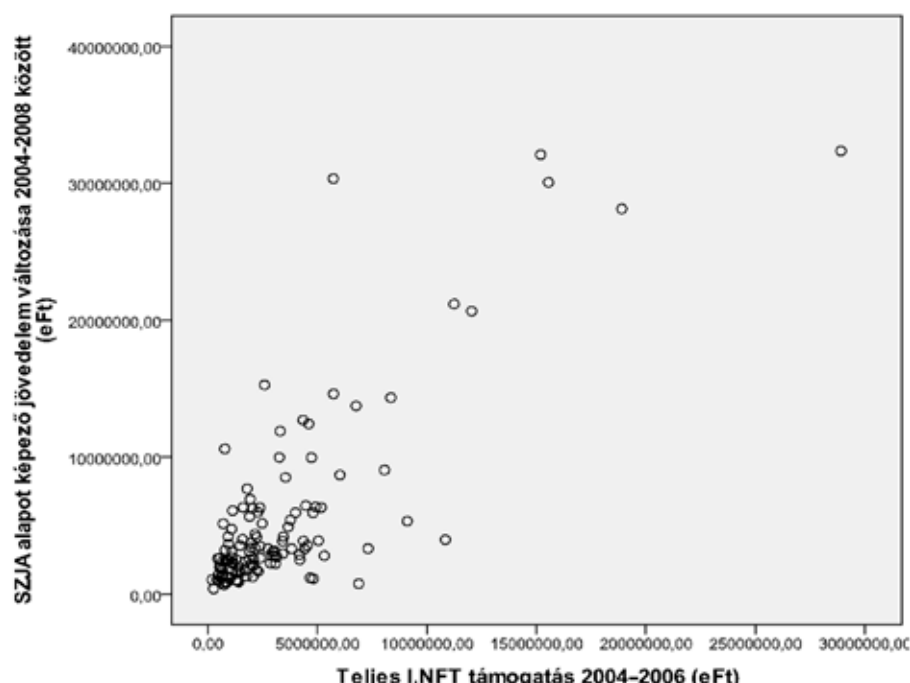
A létrejött klaszterek jellemzői

	1. klaszter	2. klaszter	3. klaszter	átlag
Egy lakosra jutó NFT elnyert támogatás (eFt) 2004–2006	52,2	129,1	62,6	66,2
Egy adófizetőre jutó SZJA alapot képező jövedelem változása (eFt) 2004–2008 között	189,7	183,3	253,2	215

4. ábra

Forrás: saját szerkesztés

Kistérségek ábrázolása a támogatások és a jövedelmek változásának függvényében

Forrás: saját szerkesztés

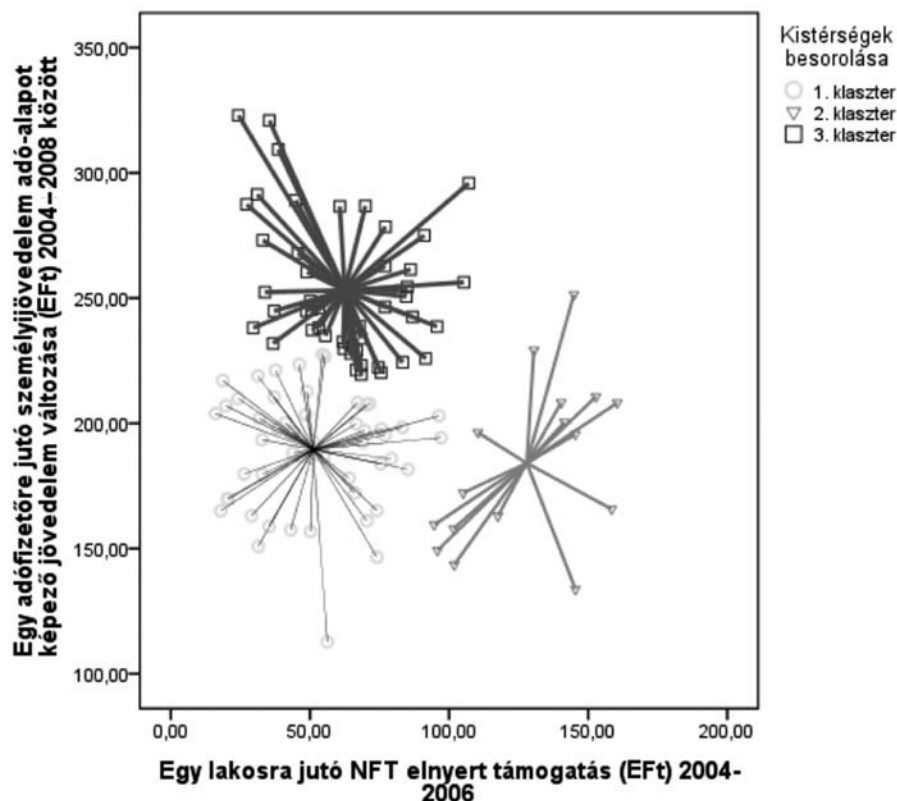
A vizsgálat következő fázisában a fajlagos értékek közötti összefüggést próbáltam bebizonyítani, hiszen hasonló eredmények esetén egyértelmű lenne a két változó együttmozgása. Az elemzéshez a *klaszteranalízis* módszertanát használtam fel, mivel ez robosztus eszköznek minősíthető, vagyis kevésbé érzékeny a vizsgált sokaság normalitástól eltérő jellegzetességeire. Ugyanakkor ennél a módszernél is érdemes kizárni azokat a

Ezen klaszterek közül az első tagjai átlag alatti támogatásban részesültek, illetve a megfigyelhető jövedelemnövekedés is átlag alatti volt. A második klaszter tagjai közel az átlagosnak a kétszeresét kapták támogatásként, míg a jövedelemnövekedés nagysága itt is az átlagos alatt volt. A harmadik klaszter tagjai átlagos nagyságú EU-s támogatásokban részesültek, míg a jövedelmek növekedése átlag feletti volt. Mindez jelentősen árnyalja a korábbi eredményeket. Tehát különböző módszertanok segítségével nem sikerült egyértelműen bizonyítani, hogy a támogatások növelték a jövedelmeket: az abszolút és a fajlagos értékekkel végzett számítások eltérő eredményre vezettek, így nem bizonyítható egyértelműen az I. NFT jövedelemnövelő hatása kistérségi szinten (5. ábra).

Az elemzés eredményei kapcsán fontos arra is felhívni a figyelmet, hogy a vizsgált jelenségek mögött természetesen állhat másik változó is, amely akár hatást gyakorolhat mindkét vizsgált változó alakulására is. Az alkalmazott vizsgálatnál ez a változó lehetne például a külföldi befektetett tőke nagysága, amelynek értéke viszont kistérségi szinten nem elérhető a statisztikai adatbázisokból.

VEZETÉSTUDOMÁNY

Kistérségek ábrázolása a támogatások és a jövedelmek változásának fajlagos értékeinek függvényében

Forrás: saját szerkesztés

Összegzés

A vállalati szféra döntéshozói számára is fontos mérlegelési szempontot, döntést befolyásoló információt jelent a megvalósuló fejlesztéspolitika eszközrendszere, allokációja. Mindezek beépülnek a döntési modellekbe. A vállalatvezetők szempontjából a költség- és időigényesség jelenti a legfontosabb mérlegelési szempontot. Ezek alapján átlátható döntési mechanizmusokra, egy-egy eljárás rendekre, gyors és egyszerű adminisztrációra, ügyfélközpontú, hatékony intézményrendszerre van szükség a pályázatok világában. A kohéziós politika reformjával kapcsolatban megjelent dokumentumok az elmúlt időszakban kifejezetten hangsúlyozzák az említett szempontok fontosságát is, ezért várható, hogy a 2014–2020 közötti időszakban előrelépés történik ezen a területen is.

A hazánkba érkezett és érkező fejlesztési források az elmúlt években már jelentős nagyságrendet értek el, ugyanakkor a gyors konvergencia megvalósítására nem képesek. A tanulmányban bizonyítottam, hogy bár az abszolút értéken vett I. NFT támogatások és az SZJA-alapot képező jövedelmek együttmozogtak a

4. ábra vizsgált kistérségekben, ugyanakkor a fajlagos adatoknál (vagyis az egy adózóra vagy egy lakosra jutó értékeknél) ugyanez a tendencia már nem mutatható ki, tehát nem egyértelműen bizonyítható a fejlesztési források felzárkóztató hatása. A legújabb támogatási tervek (Új Magyarország Fejlesztési Terv, Új Széchenyi Terv) ugyanakkor jóval nagyobb forrásallokációt valósítanak meg hazánkban, ezért ezek kapcsán jelentősebb hatások várhatóak, amelyek képesek lehetnek a jelenlegi gazdasági térstruktúrát módosítani, befolyásolni, mindezekkel hatást gyakorolni a gazdálkodási döntésekre.

A téma szempontjából fontos kiemelni a gazdasági szereplők felelősségét is a megfelelő fejlesztéspolitikai irányok kialakítása területén, a gazdaság számára szükséges prioritások hangsúlyozását és a fejlesztéspolitikai források eredményes hasznosulását, a kritikus tömeg kialakulását érdemes elősegíteni.

Mindez hozzájárulhat Magyarország versenyképességének növeléséhez is.

Lábjegyzet

¹ Az adatokért köszönettel tartozom Béres Attilának, az NFÜ értékeléssel foglalkozó főosztálya munkatársának, aki rendelkezésemre bocsátotta az adatbázist, amely az I. NFT keretében 2004 és 2006 között benyújtott összesen 40 998 db pályázat adatait tartalmazza kistérségi bontásban. Az adatbázis az EMIR (Egységes Monitoring Információs Rendszer) adatain alapul, a lekérdezés időpontja: 2008. március 26.

Felhasznált irodalom

- Adler J. (1999): A magyar gazdaság fejlődésének néhány regionális sajátossága. *Vezetéstudomány*, 30. évf., 6. sz., 24–42. o.
- Barca, F. (2009): An Agenda for a Reformed Cohesion Policy. A place-based approach to meeting European Union challenges and expectations. Independent Report prepared at the request of Danuta Hübner, Commissioner for Regional Policy

- Bélyácz I. – Kuti M. (2009): Külföldi működőtőke és külső eladósodás. Kísérlet a makrogazdasági tőkestruktúra új szempontú vizsgálatára. *Közgazdasági Szemle*, 56. évf., 2. sz., 133–154. o.
- Benedek T. (2001): Külföldi tőkebefektetések a regionális különbségek tükrében. *Vezetéstudomány*, 32. évf., 5. sz., 17–25. o.
- Bouvet, F. (2003): European Union Regional Policy: Allocation Determinants and Effects on Regional Economic Growth. Job Market Paper www.econ.ucdavis.edu/graduate/fbouvet/job_market.pdf (2008.10.11.)
- Csengődi S. – Csíte A. – Felföldi Z. – Juhász M. (2006): Az I. Nemzeti Fejlesztési Terv forráselosztási mechanizmusai. Hét kistérség tapasztalatai. *Európai Tükör*, 11. évf., 9. sz., 74–100. o.
- Csíte A. – Felföldi Z. (2006): Az I. NFT forráselosztási mechanizmusai: 7 kistérség vizsgálata. Előadás az NFÜ értékelési konferenciáján, Budapest, november 8.
- Csíte A. – Németh N. (2008): Területi kiegyenlítés vagy a fejlettségi különbségek megerősödése? Az I. Nemzeti Fejlesztési Terv települések közti forráselosztási mechanizmusainak többváltozós statisztikai vizsgálata. Vezetői összefoglaló. Pannon Kutató Bt., Budapest
- DDRFÜ (2007): Pályázati források hasznosulásának vizsgálata. Dél-Dunántúli Regionális Fejlesztési Ügynökség Kht., Kaposvár
- Dezsériné Major M. (2008): A kis- és középvállalatok pályázati aktivitása és hatásai vállalati felmérés alapján. *Vállalkozás és Innováció*, 2. évf., 2. sz., 88–105. o.
- EC (2008): Zöld könyv a területi kohézióról. Előnyt kovácsolni a területi sokféleségből. A Biztosság közleménye a Tanácsnak, az Európai Parlamentnek, a Régiók Bizottságának és az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságának. Európai Bizottság, Brüsszel
- EC (2010a): A Bizottság közleménye az Európai Parlamentnek, a Tanácsnak, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak, a Régiók Bizottságának és az Európai Beruházási Banknak. A gazdasági, szociális és területi kohézióról szóló ötödik jelentéssel kapcsolatos következtetések: a kohéziós politika jövője. Az Európai Közfösségek Bizottsága, Brüsszel
- EC (2010b): Európa 2020. Az intelligens, fenntartható és inkluzív növekedés stratégiája. A Bizottság közleménye. Európai Bizottság, Brüsszel
- Ecostat (2008): A Nemzeti Fejlesztési Terv forrásainak felhasználása és néhány mérhető hatása. Időszaki közlemények, 28. sz., Ecostat Kormányzati Gazdaság- és Társadalom-stratégiai Kutató Intézet, Budapest
- Enyedi Gy. (2010): Terület- és településfejlesztéssel kapcsolatos tudományos kutatások fő irányai és feladatai. *Területi Statisztika*, 50. évf., 4. sz., 398–405. o.
- Erdős T. (2006): Növekedési potenciál és gazdaságpolitika. Akadémiai Kiadó, Budapest
- Farkas F. – Hadinger B. – Szűcs P. (2007): A menedzsment alapjai. PTE KTK, Pécs
- HBF (2006): Az I. Nemzeti Fejlesztési Terv forráselosztási mechanizmusai. Települések és kistérségek a fejlesztési versenyben. Kutatási összefoglaló. HBF Hungaricum Kft., Kecskemét
- Horváth Gy. (1996): A magyar regionális politika és az európai kihívások. *Vezetéstudomány*, 27. évf., 1. sz., 17–29. o.
- Horváth Gy. (2004): Regionális egyenlőtlenségek Európában. *Magyar Tudomány*, 165. évf., 9. sz., 962–977. o.
- Horváth Gy. (2006): Differenciált kelet-közép-európai tér. Regionális teljesítőképesség és a területfejlesztés törvényi szabályozása. *Falu Város Régió*, 12. évf., 1. sz., 11–16. o.
- Horváth Gy. (2010): A paradigmaváltás szükségessége a magyar területpolitikában. *Gazdálkodás*, 54. évf., 7. sz., 801–803. o.
- Hrubi L. (2001): A területi gazdaságfejlesztés kihívásai. in: Petrétei J. (szerk.): *Emlékkönyv Bihari Ottó egyetemi tanár születésének 80. évfordulójára*. Pécs: PTE ÁJK – MTA RKK DTI, 207–224. o.
- Járosi P. – Koike, A. – Thissen, M. – Varga, A. (2009): Regionális fejlesztéspolitikai hatáselemzés térbeli számítható általános egyensúlyi modellel: A GMR-Magyarország SCGE modellje. Műhelytanulmány. Pécsi Tudományegyetem Közgazdaságtudományi Kar, Közgazdasági és Regionális Tudományok Intézete, Pécs
- Kengyel Á. (2008): Kohézió és finanszírozás. Az Európai Unió regionális politikája és költségvetése. Akadémiai Kiadó, Budapest
- Kornai J. (2007): Szocializmus, kapitalizmus, demokrácia és rendszerváltás. Akadémiai Kiadó, Budapest
- KSH (2005) Területi Statisztikai Évkönyv 2004. Központi Statisztikai Hivatal, Budapest
- KSH (2009) Területi Statisztikai Évkönyv 2008. Központi Statisztikai Hivatal, Budapest
- Lehmann K. (2008): Az I. NFT hatásértékelése. Európai tapasztalatok. Előadás a Magyar Közgazdasági Társaság 46. Vándorgyűlésén. Eger, június 27.
- Lóránd B. (2009): Konvergencia és fejlesztéspolitika az Európai Unióban és Magyarországon. A területi differenciáltságot befolyásoló hazai fejlesztéspolitika értékelése az I. Nemzeti Fejlesztési Terv pályázati forrásainak allokációja alapján. Doktori disszertáció. PTE KTK Regionális Gazdaságtan és Politika Doktori Iskola, Pécs
- Lóránd B. (2010): Az Európai Unió kohéziós politikájának értékelése. *Európai Tükör*, 15. évf., 4. sz., 54–66. o.
- Lukovics M. (2006): A magyar megyék és a főváros versenyképességének empirikus vizsgálata. *Területi Statisztika*, 9.(46.) évf., 2. sz., 148–166. o.
- MEH (2006): Európai Unió támogatások közbenső értékelése. Az I. Nemzeti Fejlesztési Terv operatív programjainak, támogatásainak területi szempontú közbenső értékelése, korreláció vizsgálata. MEH-RFF TNMH – OTH – Pályázati Információs Központ, Budapest
- MNB (2006): Elemzés a konvergencia-folyamatokról. Magyar Nemzeti Bank, Budapest
- Molle, W. (2007): *European Cohesion Policy*. Routledge, London-New York

- Nagy Gy. (2010): A globális pénzügyi fiaszkó néhány következménye az Európai Unióban. Fejlesztés és Finanszírozás, 8. évf., 1. sz., 41–50. o.
- NFH (2004): Az NFT stratégiája és prioritásai. Nemzeti Fejlesztési Hivatal, Budapest. www.nfu.hu/download/700/ii_strategia.pdf (2008.12.11.)
- NFH (2006): Strukturális Alapok közbeszű értékelése. Nemzeti Fejlesztési Hivatal, Budapest
- NFÜ (2007): Európai Unió támogatások kistérségi elemzése. Az I. Nemzeti Fejlesztési Terv operatív programjainak területi szempontú közbeszű értékelése. NFÜ Kommunikációs Főosztály, Budapest
- NFÜ (2008): Vezetői tájékoztató. A 174 magyarországi kistérségnek az NFT pályázatain elért eredményeiről. NFÜ Informatikai és Tájékoztatói Főosztály, Budapest
- Pogátsa Z. (2007): Éltanuló válságban. Állam és piac a rendszerváltás utáni Magyarországon. Sanoma Kiadó, Bp.
- Rechnitzer J. – Lados M. (2004): A területi stratégiáktól a monitoringig. Módszertan, gyakorlati praktikumok. Dialóg Campus Kiadó, Budapest-Pécs
- Rodríguez-Pose, A. – Fratesi, U. (2002): Unbalanced development strategies and the lack of regional convergence in the EU. ERS Congress Dortmund,
- Szerb L. – Acs, J. Z. – Varga A. – Ulbert J. – Bodor É. (2004): Az új vállalkozások hatásai nemzetközi összehasonlításban. A Global Entrepreneurship Monitor kutatás, 2001–2003. – Közgazdasági Szemle, 51. évf., 7–8. sz., 679–698. o.
- Szerb L. (1994): A regionális fejlesztéspolitika jövője Magyarországon. Vezetéstudomány, 25. évf., 8. sz., 46–54. o.
- Tétényi T. (2005): A strukturális beavatkozások társfinanszírozása az új tagállamokban. Szűk keresztmetszet vagy adagolás? Előítételek és tények. in: Sorsfordító esztendő. A 42. Közgazdász-Vándorgyűlés előadásai. Budapest, TAS -11 Kft., 381–407. o.
- Toroczka A. – Hahn Cs. (2006): Európai uniós támogatási adatok területi értékelése. Területi Statisztika, 9.(46.) évf., 5. sz., 459–475. o.
- Varga A. (2007): From the Geography of Innovation to Development Policy Analysis: the GMR-Approach. Műhelytanulmány. Pécsi Tudományegyetem Közgazdaságtudományi Kar, Közgazdasági és Regionális Tudományok Intézete, Pécs
- Voszka É. (2006): Uniós támogatások – a redisztribúció új szakasza? Közgazdaság, 50. évf., 6. sz., 8–30. o.

CONTENTS

STUDIES AND ARTICLES

ULBERT, József	DUDÁS, Katalin
In protection of dcf model2	Dimensions of the conscious consumer behaviour ...47
BEDŐ, Zsolt	KISPÁL-VITAI, Zsuzsanna
The „contextual” corporate governance 11	Relationship between co-operative identity and social responsibility56
KOVÁCS, Kármén	TITKOS, Csaba
Relationships between advertising and market structure20	Ideal typical forms of knowledge transfer 64
CSAPI, Vivien	DEUTSCH, Nikolett
The role of real options in supply chain risk management28	Strategic opportunities of the vertically integrated enterprises in the European Union deregulated electricity markets 69
LÁNYI, Beatrix	LÓRÁND, Balázs
Reasons and types of innovative co-operation in the chemical industry38	The effects of the development and efficiency of Cohesion Policy on corporate decision making 78